

”Vi va spost te å lær engelskt, da veit du” – litt om *suppose(d)* og modalitet i amerikansk

Kristin Melum Eide og Arnstein Hjelde

I et autentisk datamateriale av amerikansk finner vi ordet *spost*, som ser ut som et ikke-norsk innslag. Dette ordet ser ut til å være i vanlig bruk, selv om norskamerikanere ugerne vil være ved at de bruker det. Tilsynelatende er det modalkonstruksjonen *be supposed to/I suppose* som er lånt inn fra engelsk til amerikansk. I denne artikkelen undersøker vi hvordan disse konstruksjonene blir brukt i amerikansk, og hvordan de er modifisert og innpassa i språket. Videre ser vi på de ulike betydningene konstruksjonene har og potensielle modeller i norsk. Undersøkinga bidrar til litteraturen om innlån av modale uttrykk i en kontaktsituasjon. Ifølge Matras og Sakel (2007) er innlån av verbrelaterte kategorier, som modalitet, sjelden omtalt i litteraturen, selv om det i realiteten er veldig frekvent. Skal man dømme etter hvor ofte modale uttrykk blir lånt inn fra ett språk til et annet, peker modalitet seg egentlig ut som en svært så ”lånbar” kategori. Vi diskuterer også om enkelte varianter av *spost* kan forstås som en diskursmarkør i amerikansk, og om det er bare selve elementet som er innlånt, eller også mønsteret som hører til.

1 Innledning

Mye av den tidligere forskninga om norsk språk i Amerika har fokusert på ulike sider ved det engelske ordmaterialet som i større eller mindre grad har vært inkorporert i det amerikanske språket. Selve låneprosessen og hvordan disse orda har blitt tilpassa det norske språkssystemet, har stått i fokus. Nils Flaten (1900) publiserte en artikkel om dette emnet, og han skrev da om engelske lånord i valdrismål i Minnesota. George T. Flom skriver totalt seks artikler om dette de første tiåra av 1900-tallet, og han hadde også fokus på de engelske lånorda; han presenterte oversikter over dette ordmaterialet og kommenterte hvorfor det var tatt inn i norsk. Han skrev også

om ulike sider ved måten disse orda ble tilpassa det norske språksystemet. Den som har gjort mest innafor dette feltet, er uten tvil Einar Haugen. Men selv om han definerer ”innlån” i et språk som reproduksjon av *mønster* som alt finnes i et annet språk¹, er det klart både i *The Norwegian Language in America* (1953) og i senere arbeid at han legger hovedvekta på ulike sider ved de leksikalske låna.

Også andre i nyere tid som har arbeidet med lån i amerikanorsk, som Johansen (1970), Hjelde (1992, 1996a, 1996b) og Johannessen & Laake (2011, 2012a), har lagt mye av fokuset på nettopp det leksikalske. Og det er nok ikke bare i forskinga på amerikanorsk at de strukturelle trekka ved grammatikken, som ordstilling og funksjonsord, i mindre grad har blitt utforska. Matras og Sakel (2007) peker på slike mangler i språkkontaktforskning, og Sakel (2007: 44) sier bl.a. at litteraturen om innlån i forbindelse med språkkontakt i svært liten grad har handla om grammatiske trekk; lån av typisk verb-relaterte trekk, som tempus, aspekt og modalitet, blir sjelden diskutert.²

I denne artikkelen vil vi på mange måter følge opp tradisjonen innenfor forskinga på amerikanorsk med å studere elementer fra ordtilfanget, men denne gangen gjør vi dette gjennom et nærstudium av bare ett ord, det opphavlig engelske *suppose(d)*.

[spu:st] i sine ulike varianter er klart et element fra det modale domenet, det kan altså ses som et funksjonsord, kan hende også som en diskursmarkør. Gjennom studiet av dette ordet kan vi dermed også være med og kaste lys over innlån av funksjonsord og funksjonsuttrykk i en kontaktsituasjon, her altså en modalitetsmarkør. Vi kommer til å se på om dette ordet kan sies å være en integrert del av det amerikanorske ordtilfanget, hvordan vi finner det brukt, og vi vil særlig gå inn på de modale betydningene knytta til dette ordet.

Vi bygger denne framstillinga på tre ulike materialer som har blitt samla inn de siste 25 åra. Det eldste av disse er et materiale fra 1987 med inntrøndske dialekter fra Minnesota, Nord- og Sør-Dakota (Hjelde 1992). Dette materialet er på knapt 40 timer med lydopptak av et trettitals informanter. Videre har vi brukt et materiale samla inn i Coon Valley og Westby, Wisconsin, i 1992 og 1996. Dette er på 80 timer og dokumenterer språket til rundt seksti informanter, de fleste av disse var født i Amerika og med røtter til Gudbrandsdalen. Begge disse samlingene med lydopptak består av ei blanding av intervju med informantene og samtaler mellom flere informanter eller mellom informant(er) og feltarbeider. De nyeste dataene vi

bruker her, er observasjoner og nedtegnelser som vi gjorde da vi deltok i feltarbeid i regi av NorAmDiaSyn-prosjektet høsten 2010 og våren 2011. Dette materialet består av videoopptak som ble samla inn i Minnesota, Iowa og Wisconsin, men disse opptaka er så langt ikke transkribert eller gjennomgått på noen systematisk måte.

Før vi går videre, vil vi gjerne vise noen relevante eksempler på hvordan *suppose(d)* kan brukes i amerikansk:³

- 1) Å så va de så rart, Arnstein, du va itj [spust] te å ji dæm nå mat, dæm ha me littegrainn. (...) men æ ga dæm mat æ, du va itj [spust] te 'e. (Lac Qui Parle, MN 1987)
- 2) No fer ti'n så gifte døm se med ka som helst, no. Men mi, mi va'kje [spu:st] t'å gjera det mi, veit du. (Harmony, MN 2010)
- 3) Men æ [spous] dæm ha bæd vinjtjra alj åver. (Powers Lake, ND 1987)
- 4) Å derre e [spousa] å vårrå eit tre som va pʀanjtja på heimprass'n henjnjes Johanna B. som levd væstpå hen. (Lac Qui Parle, MN 1987)
- 5) Han e [spu:st] te å vara rikti go, han. (Coon Valley, Wi 1992)

2 Grad av integrering

Intensjonen vår her er å se på de grammatiske egenskapene til [spu:st] slik vi finner disse i amerikansk, men før vi går inn på dette, skal vi først drøfte i hvilken grad dette ordet kan sies å være en integrert del av det amerikanske vokabularet. Innenfor tradisjonen til Shana Poplack blir lån gjerne forstått som leksem som opphavlig kommer fra språkssystemet L2, men som har blitt overført og inkorporert i språkssystemet L1. Lån skiller seg dermed fra kodeveksling, der språkbrukeren veksler mellom to (eller flere) koder eller distinkte språkssystemer inne i setninger eller mellom setninger. Lån impliserer dermed ei endring av det ene språkssystemet, dvs. at det er relatert til kompetansen (jf. f.eks. Myers-Scotton 1990: 85). Kodeveksling på den andre sida er ikke uttrykk for ei slik endring i kodene, det er derimot knytta til bruken av dem, og har derfor sammenheng med performansen. Men til tross for at lån og kodeveksling dermed rent teoretisk er to svært ulike fenomener, kan de samtidig være svært vanskelige, for ikke å si umulige, å skille i et materiale som består av spontan tale. I denne artikkelen vil vi likevel argumentere for at [spu:st] har status som lån i amerikansk.

Det er minst to ting som kan tale i mot at [spu:st] er en del av ordtilfanget i amerikanorsk. For det første blir det ikke nevnt av Haugen (1953), og det burde man kanskje vente dersom det var i vanlig bruk da. Men samtidig var det ikke intensjonen hans å liste opp alle lånorda som han fant. Han skriver at han til sammen dokumenterte godt over 3000 slike ord i materialet sitt, men som rimelig er, omtaler han ikke alle disse. Og i ordlista som han legger fram, tar han med bare de han finner belagt minst femten ganger eller ord med ”special feature of interest”, noe som utgjør drygt ti prosent av det samla lånordmaterialet (Haugen 1953: 556). Vi vet også at det amerikanorske språket har forandra seg siden Haugen studerte det, så selv om han ikke har dokumentert det, kan det godt tenkes at [spu:st] har kommet inn i språket i nyere tid.

Et annet argument som kunne tale i mot at dette er et lån, er at norsk-amerikanere selv avviser at det er en del av språket deres. I forbindelse med feltarbeidet våren 2011 ble det stilt direkte spørsmål til noen av informantene om de kjente til bruken av [spu:st] i amerikanorsk, men dette vart bestemt avvist. [spu:st] var engelsk, og ikke norsk, fikk vi høre. Men man kan stille spørsmål ved hvor pålitelig informasjon man får gjennom bruk av selvrapportering og akseptabilitetstester når man arbeider i et labilt flerspråklig miljø. To klassiske referanser om selv-rapportering fra språkbrukere er Labov (1966) og Trudgill (1972), som begge finner et stort sprik mellom det folk selv mener de sier, og det de faktisk sier. Når det gjelder akseptabilitetstester har mellom andre Poplack & Sankoff advart mot bruken av slike når en arbeider med flerspråklige:

Acceptability is notoriously misleading, especially in contexts where the recipient language is socially inferior to the donor. Even in cases where neither language is stigmatized, Hasselmo documents for Swedish-English bilingualism cases where items were identified as being of English origin, yet showed low translability, but high acceptability. (Poplack og Sankoff 1984: 104)

Lesley Milroy (1987: 186) har også pekt på at man i et tospråklig samfunn ofte kan finne et ideal om ”rene” språk, og dette gjelder nok også i mange norskamerikanske miljøer. Det er ikke uvanlig å møte folk som beklager at de ikke kan snakke ”korrekt” norsk. Mange har også vært i Norge og opplevd at språket der er forskjellig fra deres eget språk, og de er derfor også i stor grad klar over hva som er ”korrekt”, og hva som er ”feil” i språket deres. Og i en intervjusituasjon vil mange prøve å bruke ord som *bil*, *veg* og *elv* i stedet for [ka:r] *car*, [ro:d] *road* og [ˈrøveɾ] *river*. I hvor stor grad

de klarer å gjennomføre dette, er en annen sak. Som et eksempel på denne mekanismen kan vi nevne at en av informantene fra 1992 prøvde å unngå bruken av lånordet [leik] *lake*, som er den vanlige nevninga i amerikanorsk for *innsjø* eller *vatn*. At han ikke visste hva den norske termen for dette var, ser vi i at han introduserte ordet [mjø:s] – utledet av Mjøsa. Så her er det ikke alltid en gang nok å ha mottoet til Labov i bakhodet; man skal ikke lite på hva informantene sier, bare hvordan de sier det (referert i Milroy 1987: 185).

Det har blitt hevda at hvor ofte et ord blir brukt, kan brukes som en indikator på om ordet er en del av vokabularet eller ikke (f.eks. Poplack og Sankoff 1984 og Myers-Scotton 1990). Og selv om det her er mange hensyn å ta, som f.eks. ordklasse og domene, er det rimelig å tro at et ord som er brukt av mange og som ofte dukker opp, har blitt en del av vokabularet. På den andre sida er ikke frekvens en sikker indikator for å identifisere lånord. I en av undersøkelsene sine brukte Poplack m.fl. (1988) et materiale som inneholdt over to millioner ord. I dette materialet ble det identifisert i overkant av 2000 lånord. Men til tross for at dette materialet var svært stort, fant hun rundt tusen av låna med bare ett belegg, og bare fem prosent av disse var dokumentert hos mer enn to språkbrukere (Poplack m.fl. 1988: 57-8). I materialet vårt finner vi 23 eksempler på varianter av [spu:st] brukt av 16 ulike informanter. Disse eksemplene er dokumentert i fire ulike samfunn i tre stater: Coon Valley og Westby i Wisconsin (1992), Powers Lake i Nord-Dakota (1987), Lac Qui Parle (1987) og Harmony (2010) i Minnesota. Etter vår vurdering er derfor [spu:st] i materialet vårt nokså vanlig, selv om relativt mange belegg i seg selv neppe er nok for å klassifisere dette som et lån.

3 Språklig integrering

Fonetisk integrasjon blir av mange sett på som et tegn på at ordet er et lån, og ikke ei kodeveksling (Halmari 1993, 1997). I amerikanorsk finner vi ordstammen belagt i forskjellige former som viser ulik grad av fonetisk integrasjon, og det vi her vil bruke som indikator på grad av fonologisk integrasjon, er hvordan rotvokalen /o/, som i amerikaengelsk som oftest er diftongert til [ou], blir realisert i amerikanorsk. Haugen skriver at denne vokalen gjerne blir realisert på tre ulike måter i amerikanorsk: som norsk [o]: [ro:d] 'road' og [sto:v] 'stove', som norsk [u]: [ku:t] 'coat' og [gru:v] 'grove' og som norsk [ʌ]: [ˈgʌfɛt] 'gopher'. De tre samme realiserings-

måtene finner man også dokumentert førti år senere i det amerikatrøndske⁴ materialet (Hjelde 1992: 56–57). Haugen nevner videre at særlig yngre informanter med østnorsk bakgrunn hadde en tendens til ikke å substituere dette fonemet (Haugen 1953: 427). I materialet vårt finner vi *suppose* realisert enten med [u] eller [ou], som [spu:s] eller [spous]. Men realisering med [u] er den klart vanligste, nær ¾ av alle belegga er med denne ”norske” monoftongen. Vi ser også at det særlig er i perfektum partisipp at vi finner monoftongen [spu(:)st], mens presensformene gjerne blir realisert uten en slik vokalsubstitusjon, som [spous]. Men disse formene viser at *suppose* bare delvis er tilpassa det norske kvantitetssystemet siden partisippformene som oftest blir realiserte med en overlang stavelse, [spu:st]. På den andre sida finner vi også her eksempler på realiseringsformer etter ”norske” regler, da med kort rotvokal, [spust], noe som viser en tilpasning til den norske språkstrukturen.

Ut fra materialet vårt er det vanskelig å vurdere i hvor stor grad *suppose* er tilpassa det norske morfologiske systemet, siden vi ikke har belegg for hele bøyingsparadigmet; vi finner det bare i presens (for eksempel ”æ [spous]”) og i perfektum partisipp (”Han e [spu:st] te å vara rikti go, han”), og ikke i de andre bøyingsformene. Og bare hos en av informantene finner vi belegg for bruk av både presens og partisipp, slik at hos de andre er det heller ikke mulig å rekonstruere den idiolektale bruken av *suppose*. Hos denne ene informanten finner vi [spous] i presens og [spu(:)st] i partisipp, ei veksling som kanskje kan være regulert av kvantitet gjennom at den opphavlige diftongen blir realisert som monoftong når den står framfor ei konsonantgruppe. Haugen skriver at de fleste lånverba blir realisert som svake verb, og da særleg a-verb, slik som *hepna* ’happen’ og *kåvra* ’cover’ (Haugen 1953: 455). Det samme finner vi også i det amerikatrøndske materialet, der nesten alle disse verba faller inn i dette bøyingsmønsteret (Hjelde 1992: 94–6). Slik sett ser *suppose* ut til å bryte dette mønsteret ettersom vi bare finner presensformene [spous] og [spu:s], dvs. uten formativ. Dette kan selvsagt indikere manglende morfologisk integrering, dvs. at vi her har ei kodeveksling. Men samtidig finner vi verb i norsk som har ei slik form i presens, dette gjelder kanskje særlig verb av typen *slåss* og *lates*, der vi bl.a. i trøndske dialekter kan finne disse som [ʃ[es] og [læs]. I perfektum partisipp finner vi realisasjonsmåtene [spoust], [spust], [spu:st] og [²spu:sa], der [spu:st] er den vanligste. Forma [²spu:sa] viser at verbet også kan bli kategorisert som et svakt a-verb, selv om vi her mangler belegg for presensforma hos denne informanten. De tre andre variantene kan selv-

sagt tolkes som et uttrykk for manglende morfologisk integrering. Men her er det nok også mulig å tolke disse formene som integrerte i den forstand at formativen *-t* også blir brukt i norsk for å markere perfektum partisipp av svake verb. Haugen (1953: 455–6) skriver også at selv om de fleste verba i amerikanorsk blir klassifisert som 1. klasse svake verb, finnes det også flere eksempler på at innlånte verb faller i de andre verbklassene. Men her er det selvsagt ikke uproblematisk at vi ikke finner presensformer som også samsvarer med ei slik tolking.

Når det gjelder syntaktisk bruk av *suppose*, mener vi å se to ulike modeller i amerikaengelsk. Det ene gjelder bruken i presens, der den syntaktiske strukturen [æ spous] samsvarer med engelsk *I suppose*. Her finner vi ikke noe som indikerer ei særlig syntaktisk integrering, men heller ikke noe som skulle peke i motsett retning, og vi vil derfor ikke gå nærmere inn på dette her. Mer interessant er det i så måte å se på de ulike variantene som vi finner i forbindelse med partisippformene. Det er rimelig å gå ut ifra den amerikaengelske konstruksjonen *be supposed to*, som svarer til 'være nødt til å'. En indikator på syntaktisk integrering vil være bruken av partikler etter partisippet. Dersom strukturen i amerikaengelsk bare blir kopiert, bør vi vente å finne amerikaengelsk *to* kopiert og realisert som enten [te] (*til*) eller som infinitivsmerket [o]. Dersom dette derimot er syntaktisk integrert, burde vi kanskje vente at den amerikaengelske partikkelen *to* blir substituert med [te o] (*til å*). I materialet vårt finner vi tre varianter:

- 6) a. [²spousa o]/[spu:st o] (2 belegg)
 [spoust te] (1 belegg)
 [spu(:)st te o] (16 belegg)

Varianter med bare infinitivsmerket [o] kan ses på som ren kopiering av det amerikanske mønsteret *supposed to*. [spoust te] er derimot flertydig. Også her kan vi se på dette som kopiering av *to* til [te]. Men samtidig skal vi ikke her glemme at vi også i norske dialekter kan finne [te] brukt som infinitivsmerke, særlig der standardnorsk har *til å*, men også i posisjoner der vi ellers ikke vil finne preposisjonen *til* (Faarlund 2003: 74–5). Den mest frekvente konstruksjonen i materialet vårt er med preposisjon + infinitivsmerke, på samme måten som *nødt til å* blir brukt i heimenorsk; disse belegga kan vanskelig forklares som annet enn et resultat av ei syntaktisk integrering av *suppose*.

Så langt har vi prøvd å vise at selv om det finnes argumenter for at *suppose* ikke har blitt en del av det amerikanske vokabularet, finner vi også mange argumenter for at det har gått inn som en integrert del av dette språket. Vi finner også mye variasjon i hvor stor grad det rent språklig har blitt integrert. Denne typen variasjon ser imidlertid ut til å være et trekk ved mange av lånorda, og ut frå vår vurdering er det relativt sterke argument for å se på *suppose* som en del av det amerikanske vokabularet.

4 Innlån av funksjonsord og grammatiske trekk

Som nevnt i innledningen, har de fleste studier av amerikansk fokusert på innlån, tilpassing og bruk av leksikalske lånord. Innlån av funksjonsuttrykk og grammatiske trekk har oppnådd mindre interesse, og dette ser ut til å være en ganske vanlig egenskap, ikke bare ved litteraturen om amerikansk, men ved den lingvistiske litteraturen om innlån i språklige kontaktsituasjoner mer generelt. Sakel (2007: 44) påstår for eksempel at

Little attention has been granted in the literature to borrowing of features belonging to the domain of verbs [...]; reports on the borrowing of T(ense), M(odality), A(spect) markers are quite rare.

En kunne tenke seg at dette skyldtes at innlån av funksjonsuttrykk (en kategori som både modale verb og diskursmarkører tilhører) var ganske sjeldent, og at dette var forklaringa på at dette er såpass lite omtalt i litteraturen. Haugen (1956: 67) påstår for eksempel at funksjonsord sjelden lånes inn fra ett språk til et annet: ”function words, which only occur as part of utterances, are seldom borrowed”. Denne påstanden støttes ikke av nyere forskning (for eksempel Östman 1981, Salmons 1990, Matras og Sakel 2007, Boas og Weilbacher 2007, Matras 2009, 2011, o.fl.). I stedet er det slik at innlån av funksjonsord og funksjonsuttrykk, ifølge disse studiene, faktisk er svært frekvent, og i den større studien rapportert i Matras og Sakel (2007), som omfattet et tredvetalls språk, fant man innlån av funksjonsord fra ett språk til et annet i samtlige av kontaktsituasjonene og i samtlige av språkene som ble undersøkt.⁵ Dette får Sakel (2007: 24) til å mene at ”function words are borrowed easily and relatively early on in contact situations.”

Matras (2011: 216) setter opp et ”lånehierarki” spesifikt over ulike typer av funksjonsuttrykk, der typer av kategorier som universelt er lett å låne inn fra ett språk til et annet, havner høgt i hierarkiet. Matras mener å ha at-

testert at diskursmarkører (inkludert ”tags” som *I mean, right, I suppose* etc.) topper dette lånehierarkiet over funksjonsuttrykk. Ifølge dette hierarkiet er altså diskursmarkører blant de lettest innlånte funksjonsuttrykk som finnes i språklige kontaktsituasjoner. At spesifikt diskursmarkører er lette å låne inn, blir også bekreftet av annen nyere forskning. Boas og Weilbacher (2007) siterer to tiår med forskning på innlån av diskursmarkører, som *well* og *you know* fra engelsk til tospråklige språksamfunn i USA (for eksempel spansk-engelsk og tyske dialekter i Amerika). Et tidlig arbeid i så måte er Salmons (1990), som ser på hvordan typisk tyske diskursmarkører (*ja, mal, wohl, weisst du*) gradvis erstattes av det engelske systemet for diskursmarkører. Mye av forskningen på dette området forholder seg, enten positivt eller mer kritisk, til Matras’ (1998) hypotese om et hierarki over pragmatisk atskilthet: Elementer som primært brukes som verbal gestikulering, for eksempel til å organisere turtaking i kommunikasjonen, har lite leksikalsk innhold og kan lett oppfattes som atskilte fra innholdsdelene av utsagnet. *Eller hva, ikke sant*, er eksempler på diskursmarkører som kan organisere turtaking, og vi kan si at disse orienterer seg mot tilhøreren, for at denne skal gi respons eller ta over turen i samtalen. Andre typer av diskursmarkører, som vi kan kalle talerorienterte diskursmarkører, har som funksjon å uttrykke hvor sikker taleren er på det han sier (Östman 1981, Boas og Weilbacher 2007). Eksempler på slike markører kan være *antar jeg, har jeg hørt, etc.* Slike typer elementer lånes også svært lett inn fra ett språk til et annet, mener Matras (1998).

Det er mange felles trekk mellom den sistnevnte typen, talerorienterte diskursmarkører, og talerorienterte typer av modalitet. Både talerorientert modalitet og talerorienterte diskursmarkører handler om hvordan taleren forholder seg til utsagnet, og noen setter nærmest likhetstegn mellom de to; særlig gjelder dette talerorienterte diskursmarkører og såkalt *epistemisk* modalitet (modalitet som angår sannhetsverdien til utsagnet; mer om dette i delkapittel 6 nedenfor). Coates (2003: 331) ordlegger seg slik:

In everyday spoken interaction, epistemic modality is used to convey the speaker’s attitude to the proposition, not to convey some objective truth. [...] Epistemic modality encompasses a wide range of linguistic forms, from the modal auxiliaries [...] and modal adverbs such as *perhaps, possibly* and *probably*, to discourse markers such as *I mean, I think* and *well*. Such words and phrases are sometimes referred to as ”hedges” [and...] have the effect of damping down the force of what is said [.]

Coates går her langt i retning av å sette likhetstegn mellom epistemisk modalitet og enkelte typer av diskursmarkører. Det finnes altså en overlapp mellom typer av diskursmarkører og enkelte typer av modalitet, særlig talerorienterte modalitetstyper som epistemisk modalitet:

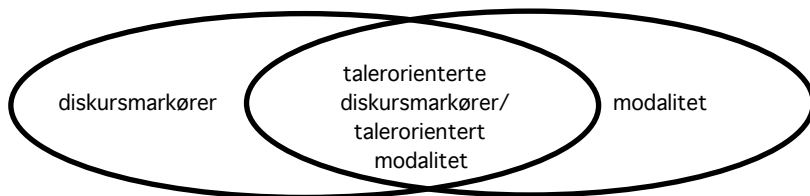

Fig. 1.

Boas og Weilbacher (2007: 34–5) uttrykker at de talerorienterte diskursmarkørene bekler en av de aller mest sentrale funksjonene til diskursmarkører, nemlig

To mitigate the speaker’s responsibility for the subject matter of an utterance.

Dette finner klart gjenklang i en klassisk definisjon av epistemisk modalitet, nemlig den fra Palmer (2001: 8):

[W]ith epistemic modality speakers express their judgments about the factual status of the proposition [.]

Gitt at talerorienterte diskursmarkører og talerorientert modalitet tilhører samme type kategori pragmatisk, funksjonelt og gjerne også semantisk, er det kanskje ikke så overraskende at også modalitetsmarkører er blant den typen funksjonsuttrykk som svært ofte lånes inn fra ett språk til et annet. I tråd med Matras’ større lingvistiske prosjekt, søker også Matras og Sakel (2007) å etablere såkalte lånehierarkier, der de lager generaliseringer over hvilke grammatiske markører som er mest ”lånbare”, dvs. hvilke elementer som oftest lånes i språkkontaktsituasjoner. Som nevnt havner ulike typer diskursmarkører høyt på dette hierarkiet, men også modalitet er helt på toppen av listen over ofte innlånte grammatiske kategorier (Matras 2007: 45).

This picture lends itself to an interpretation in terms of the hierarchy [below], which depicts the likelihood of the respective categories to be affected by contact:

modality>aspect/aktionsart>future tense> (other tenses)

Ingen andre grammatiske kategorier er altså like utsatt for endring i en språkkontaktsituasjon som modalitet, og det er spesielt når vi ser på innlån av språklig materiale, substanslån ("matter replication") at modalitet utmerker seg som mest frekvent (Matras 2007: 46):

Modality shows the most widespread contact phenomena, especially as regards matter replication. Almost half of the sample languages show matter replication of modality markers [...].

Akkurat som det finnes ulike typer av diskursmarkører, finnes det også mange ulike typer av modalitet. Termen *modalitet* framstår faktisk ofte som en samlebetegnelse på ulike typer av grammatiske kategorier der noen kan sies å være talerorientert (som epistemisk modalitet, jf. ovenfor), på den andre siden agensorientert eller subjektorientert. Den sistnevnte typen av modalitet angår gjerne en type forhold mellom subjektet og situasjonen som beskrives av predikatet. Her kan vi nevne deontisk modalitet, som beskriver typer og grader av (sosial) forpliktelse, som *skylde*, *burde*, *måtte*, eller tillatelse, som *kunne*; en annen viktig type er dynamisk modalitet, som beskriver evne, vilje, eller ønske hos en intensjonal agent⁶ (*kunne*, *ville*); se Palmer (1986, 2001). Når vi ser på hvordan *typer* av modalitet plasserer seg i lånehierarkier, er det markører for forpliktelse som lånes oftest, så nødvendighet, mulighet, evne og ønske, ifølge Matras (2007: 45):⁷

Obligation>necessity>possibility>ability>desire

Her skal vi merke oss at både "necessity" og "possibility" kan omfatte både epistemisk, deontisk og dynamisk modalitet. Hvis vi tar modalverbet *kunne* som eksempel, har dette "mulighet" som sin grunnlesning; ta en setning som *Mari kan spille piano*. Men i tillegg til grunnlesningen "mulighet", har setningen en potensiell epistemisk lesning ("Jeg tror kanskje at Mari spiller piano nå"), en deontisk lesning ("jeg tillater at Mari spiller piano") samt en dynamisk lesning ("Mari har som en av sine ferdigheter at hun spiller piano"). Tilsvarende eksempler kan vi finne for "necessity", nødvendighet:

I setningen *Jon må kaste opp* har modalverbet *må* en lesning der taleren har en sterk antakelse om at Jon driver og kaster opp (epistemisk lesning), en lesning der taleren pålegger Jon å kaste opp (deontisk lesning), og en lesning der nødvendigheten oppleves av Jon selv (dynamisk lesning). Det er altså ingen grunn til å tro at ”necessity” og ”possibility” i Matras’ hierarki angår bare en bestemt type modalitet; i stedet må nullhypotesen være at eksempelvis både epistemisk og deontisk nødvendighet samt epistemisk og deontisk mulighet omfattes av dette hierarkiet.

Kort oppsummert, diskursmarkører og uttrykk for modalitet er begge typer av funksjonsuttrykk. Blant de verbrelaterte grammatiske markørene i domenet tempus, aspekt og modalitet, viser det seg at ingen andre grammatiske kategorier er like lett lånbare som modalitet, ifølge undersøkelsene til Matras. Hvis vi ser isolert på lånhierarki over andre typer av funksjonsuttrykk, finner vi at diskursmarkører er den typen funksjonsuttrykk som lånes oftest (Matras 2011: 216). Det finnes videre en klar pragmatisk og funksjonell overlapp mellom talerorienterte typer av modalitet og talerorienterte typer av diskursmarkører (Coates 2003: 331). Som navnet sier, angår disse spesifikt talerens innstilling til det som sies, særlig angir de hvor sannsynlig, pålitelig eller troverdig taleren anser påstanden for å være. Ifølge Coates brukes disse uttrykkene pragmatisk til å dempe styrken i påstanden, å gjøre den mindre kategorisk. Og i følge Matras (1998, 2009, 2011) er det altså nettopp slike elementer, som har en funksjon heller løsrevet fra påstandsinholdet i setningen, som lånes oftest i språkkontakt.⁸

5 Om substanslån versus mønsterlån

I mange av Matras’ arbeider gjøres det et fundamentalt skille mellom to basale typer av innlån; substanslån og mønsterlån (se for eksempel Matras og Sakel 2007: 4). I substanslån (“matter replication”/MAT) er det selve elementet som lånes inn; i mønsterlån (“pattern replication”/PAT) er det først og fremst mønsteret som hører til et gitt element som lånes. Sakel (2007: 14) beskriver begrepene slik:

We speak of MAT-borrowing when morphological material and its phonological shape from one language is replicated in another language.

PAT describes the case where only the patterns of the other language are replicated, e.g. the organization, distribution and mapping of grammatical or semantic meaning, while the form itself is not borrowed.

Refleksivbortfall i moderne norsk kan tjene som eksempel på den sistnevnte typen av innlån: De senere år har vi kunnet observere at verb som tidligere obligatorisk opptrådte med refleksivt objekt, etter hvert bare fakultativt opptrer med et slikt refleksiv. Dette gjelder for eksempel *relatere (seg) til*, *tiltrekke (seg)*, *restituere (seg)*, *sosialisere (seg)* og mange andre. Her er det ikke verbet selv som er lånt inn, for det fantes i norsk fra før. Det nye er at argumentstrukturen til disse verbene endrer seg, og det er naturlig å mistenke at dette skyldes engelsk innflytelse. De tilsvarende verbene i engelsk har nemlig ikke et slik obligatorisk refleksiv, og for dagens nordmenn som forholder seg til engelsk på daglig basis, er det åpenbart nærliggende å adoptere det engelske mønsteret for argumentstruktur (Sunde, kommer). Dette er altså et klart tilfelle av mønsterlån.

Tilsvarende refleksivbortfall finner vi forøvrig også i amerikanorsk. Særleg gjelder dette det komplekse verbet *gifte seg*, som disse eksemplene fra Coon Valley og Westby viser (se også Johannessen & Laake 2012, deres eksempel 7c):

- 7) a. E jifta norsker
 b. A Gina jifta'n Ole
 c. Du måtte itte jifte katolikker, da veit'u

Men dette bortfallet er ikke konsekvent gjennomført, vi finner også eksempler på at refleksiven er intakt:

- d. Dom jifte seg ein dag og divorsa nækste

Tilsvarende tendenser til refleksivbortfall finner vi for flere andre refleksivverb, blant annet *skynte seg*, *forandre seg* og *bosette seg*:

- e. Vi skunna – å fekk hestann inn i bařin att
 f. Det har forandra – my
 g. Så bosatte dom – ibřant tyske forřk

Dette mener vi er et klart eksempel på møsterlån. Ifølge Matras (2007: 45) er det imidlertid ikke møsterlån, men substanslån vi oftest finner ved innlån av modalitetsmarkører (se sitat side 208 ovenfor). Når det er sagt, er det som oftest tilfelle at når man låner inn et element fra et annet språk, låner man også oftest inn i det minste noen aspekter av mønsteret som hører til, særlig relevant her er kanskje *funksjonen* til det aktuelle elementet, jf. Sakel (2007: 14, 26), men som nevnt er både ”mapping of grammatical or semantic meaning” og ”distribution” viktige møsteraspekter når vi ser på innlån av funksjonelle elementer.

In many cases of MAT-borrowing, also the function of the borrowed element is taken over, that is MAT and PAT are combined.

MAT-borrowing without any PAT [...] is very rare and mainly occurs in the lexicon; i.e. usually MAT is taken over with at least part of its original PAT.

6 Kort om modalitet i norsk og engelsk

Norsk og engelsk er svært nærskyldte språk, og det kommer ikke som noen stor overraskelse at mye er felles i domenet modalitet for de to språkene (se Eide 2005). En ting som norsk og engelsk har felles med alle germanske språk, er at mange av modalmarkørene har to typer av lesninger, det vi kaller en rotlesning; for eksempel en deontisk (eller dynamisk, se ovenfor) lesning, og en epistemisk eller evidensiell⁹ lesning (illustrert i 8 b nedenfor). Den deontiske lesningen angir at noe er ønskelig, påbudt eller tillatt, mens den epistemiske (eller evidensielle) lesningen angir hvor sannsynlig påstanden i utsagnet framstår for taleren. I svært mange språk finner vi nettopp disse to lesningene ved ett og samme språklige uttrykk. Dette gjelder for modalverb, som det norske *skulle* i 8a, men også andre modalkonstruksjoner, som det engelske *be supposed to* og det norske *være nødt til* i 8b og c. Merk spesielt at de to lesningene vi finner ved *skulle* og *be supposed to* er helt parallelle: deontisk og evidensiell.

- 8) a. Døra skal være stengt.
I. Det er intensjonen at døra holdes stengt (deontisk lesning)
II. Det sies at døra er stengt (evidensiell lesning)

- b. The door is supposed to be closed.
 - I. Det er intensjonen at døra holdes stengt (deontisk lesning)
 - II. Det sies at døra er stengt (evidensiell lesning)

- c. Døra er nødt til å være stengt.
 - I. Det er påbudt at døra holdes stengt (deontisk lesning)
 - II. Jeg er nesten helt sikker på at døra er stengt (epistemisk lesning)

Selv om det slik er store likhetstrekk i modalverbenes mulige lesninger i norsk og engelsk ("mapping from grammatical or semantic meaning"), og selv om også inventaret av modalverb for en stor del overlapper i de to språkene, slik at en finner kognate verb i begge språk som også har lignende betydning og funksjon, er det en stor forskjell å merke seg angående modalverbenes distribusjon i norsk versus engelsk. Modalverbene har nemlig svært ulike egenskaper når det gjelder mulige former, og derav¹⁰ svært ulik distribusjon: I engelsk finnes bare finitte former av modalverb, og for eksempel infinitiv og perfektum partisipp av modalverbet er ugrammatiskalsk (**to can, *have could; *to must, *have must*). I sterk kontrast til dette bildet står de norske modalverba med sine fulle paradigmer med finitte og ikke-finitte former, inkludert infinitiv og perfektum partisipp (*å kunne, har kunnet; å måtte, har måttet*). De manglende ikke-finitte formene ved engelske modalverb forhindrer også at disse verbene i engelsk kan opptre i sekvens (såkalt "stacking"¹¹), mens modalverb på norsk gjerne kan opptre flere etter hverandre, som perler på ei snor (*Marit skal kunne spille piano*). I slike tilfelle vil det første modalverbet i norsk gjerne ha en epistemisk eller evidensiell lesning, mens de påfølgende modalverbene har rotlesninger, men dette er heller ikke noen absolutt regel; vi kan også finne to epistemiske modalverb (*Dette vil kunne bli et problem*) eller to deontiske på rad (*Folk burde måtte ta en test før de går ut med deg*).

7 Bruken av *suppose(d)*/ [spou], [spu:st], i amerikanorsk

I en kontaktsituasjon som den man engang fant i «Det norske Amerika», der de fleste norskspråklige var bilingvale, vil språkbrukeren typisk søke å forene de to språkssystemene, fordi språkbrukeren leter etter konvergens, ifølge Matras (2009: 151, 237):

[T]here is pressure on the bilingual to simplify the selection procedure by reducing the degree of separation between the two subsets of the repertoire [. W]e might view the replication of patterns as a kind of compromise strategy that [...] reduce[s] the load on the selection [...] mechanism by allowing patterns to converge, thus maximizing the efficiency of speech production in a bilingual situation.

Begrepet ”replication of patterns” brukes svært ulikt av ulike forskere, og vi har allerede sitert Haugen (1950: 212) som riktignok snakker om ”reproduction of patterns” fra kildespråket til målspråket, mens han i sin forskning egentlig primært beskjeftiger seg med leksikalske lån. Etter en slik definisjon er det altså nok å låne selve elementet for å oppfylle definisjonen om ”replication of patterns”. Her har vi imidlertid lagt oss på linjen til Matras og Sakel, som forsøker å skille mellom innlån av substans og innlån av mønster (selv om substanslån ytterst sjelden opptrer fullstendig uten mønsterlån, ifølge Sakel 2007: 26). Med utgangspunkt i Matras og Sakels artikler har vi ovenfor identifisert tre mønsteraspekter som særlig relevante: distribusjon, ”mapping of grammatical or semantic meaning”, som vi her skal tolke som ”betydningsnyanser”, og funksjon.

Det synes åpenbart at den bilingviale situasjonen i amerikanorsk ikke har ført til systematisk mønsterlån av de engelske modalverbenes distribusjon. I så fall skulle vi forvente at de norske ikke-finitte formene av modalverbene forsvinner til fordel for et system med bare finitte former, slik vi finner i engelsk, men det er relativt lett å finne eksempler på ikke-finitte modalverb i datamaterialet vårt, som i 9a. Også i Haugens materiale fra førtitallet er ikke-finitte modalverb rikelig attestert, se 9b.

9) a. ...prøvde på å sku finnje'n da veit du.

b. Vi kvinnfolka i bygda vår ha måtta liggje på hann å kne å skura golv.

Vi finner altså ikke systematisk innlån av distribusjonssettet til modalverbene fra engelsk til norsk, så tendensen til å redusere ”the degree of separation between the two subsets of the repertoire” har ikke gitt seg slike (relativt dramatiske) utslag. Det er nok heller ikke rimelig å forvente at dokumentert innlån av én modalmarkør ([spu:st],[spous]) skulle få slike konsekvenser på systematisk nivå.

Når det gjelder distribusjonen til det innlånte elementet, kan det derimot se ut til at denne passer ganske godt overens med distribusjonsmønsteret for [spu:st], [spous] i kildespråket. Her kan det dermed i utgangspunktet

synes lett å argumentere for at det ikke bare er selve elementet *supposed* [spu:st], [spous], som lånes inn, men også distribusjonen som hører til. Det er et viktig skille i distribusjonen som peker seg ut; den ene er bruken i presens, der den syntaktiske strukturen [æ spous] samsvarer med engelsk *I suppose*, og det er ingenting som tyder på at distribusjonen i amerikansk skiller seg fra distribusjonen i kildespråket (se også delkapittel 3). Riktignok er det bare 4 av de 23 beleggene som viser denne bruken, så det er vanskelig å trekke veldig bastante konklusjoner.

- 10) a. Men æ [spous] dæm ha bæd (dårlige) vinjtjra alj åver (overalt).
 b. Men æ [spous] hain va vel ut i kallja, de va vel meir ... arbeitt tå sæ da veit du.
 c. Æ tru kanskje dæm mått betar littegranj, fer når dæm pekka ut nå lannj så mått dæm gå te Mainot å sain opp (sign up) paper. Så æ [spous] dæm mått betar littegranj.
 d. A: Men nårge tru æ fekk elæktrisitin tidlear ennj hen i Amerika.
 O: Ja, æ [spous], ja.

I disse eksemplene vil vi si at [spous] brukes som en diskursmarkør (mer om dette nedenfor). Her er [spous] klart et aktivt verb i presens (tilsvarende *I suppose*), og distribusjonen synes å være overført fra kildespråk til mål-språk.

I resten av beleggene, 19 i tallet, finner vi varianter av [spu:st] brukt som perfektum partisipp i passiv. Som nevnt i kapittel 3, finner vi noe variasjon når det gjelder den syntaktiske rammen omkring disse partisippene, men det er likevel slik at bare 3 av 19 belegg viser den ”engelske” rammen, med bare en partikkel etter verbet (som *supposed to*). 16 av de 19 beleggene har derimot den ”norske” strukturen (etter mønster av *være nødt til å*), med både preposisjon og infinitivmerke etter partisippet (se eksemplene i 6 over, repetert her som 11).

- 11) a. [²spousa o] / [spu:st o] (2 belegg)
 [spoust te] (1 belegg)
 [spu(:)st te o] (16 belegg)

For bruken i partisipp kan det dermed diskuteres om alle aspekter av distribusjonen er overført, siden partiklene som følger partisippet opptrer etter det norske mønsteret heller enn mønsteret i kildespråket.

Når vi ser på ”mapping of grammatical or semantic meaning”, som vi har valgt å tolke som ”betydningsnyanser”, synes det klart at bruken i presens framviser en betydning (’jeg antar det’) som er ganske så identisk i amerikanorsk og engelsk. Her finnes det imidlertid også klart norske modeller, *æ tru, æ meine, æ antar*; etc., se for eksempel 10c. Når det gjelder betydningsnyansene til bruken i partisipp [spu:st], finner vi at elementet også her ser ut til å ha de samme lesningene som det har i kildespråket: En deontisk lesning og en evidensiell lesning (se eksemplene i 8 over, samt diskusjonen før og etter).

Det kan av og til være svært vanskelig å skille klart mellom deontisk og epistemisk/evidensiell lesning; mange kontekster tillater begge lesningene som en mulighet. Denne vagheten eller flertydigheten er for øvrig typisk for relevante typer av modale uttrykk. Vi finner eksempler på slike tvetydige eksempler i 12a og b, der det kan være uklart om det dreier seg om en antakelse (epistemisk/evidensiell) eller et påbud (deontisk):

- 12) a. Du må itj bynn å snakk tronjæmmer hen no, du e it [spu:st] te å vårrå tronjæmmer!
 b. Dom e [spu:st] te å væra der, mongsan.

I omlag halvparten¹² av våre belegg av [spu:st] er det den deontiske lesningen som framstår som mest naturlig:

- 13) a. Vi va [spu:st] te å lær engelskt, da veit’u.
 b. Vi va [spu:st] te å kåmmå opp hær, da veit’u.
 c. ...dom e it [spu:st] te å vara råf (hardhendte) hell da veit’u.
 d. Dom e [spu:st] te å ta vækeisjn (ferie) så ofte, da ma.
 e. Hå e vi [spu:st] te å laga på (snakke om) nå da?

Den epistemiske/evidensielle lesningen er også ganske så frekvent; vi finner denne lesningen som den mest naturlige i nær halvparten av eksemplene i datamaterialet.

14. a. Det va [sepʉ:st] te å vara messom beste sigartobakken som va.
 b. De’ ska [spu:st] te å vara bære mjøtk det, greid ei (grade A), da ma.
 c. Å, vi e nu [spu:st] å vårrå så fri vi, men ... æ kannj no itj sjå de helljer.

- d. Sulphur Acid, veit'u, nei de' [spu:s] te å vara deindjær (farlig).
- e. Wæll, kjøtt e [spust] te å vårrå hælsi (sunt), kjæm du ihau farin min, kjæm du ihau kor my hain åt kjøtt? De va no tærg på hukkun (haka) hanjs.

I alle disse eksemplene finner vi *supposed*/ [spu:st] som perfektum partisipp, så godt som alltid sammen med et kopula (merk unntaket i 14b, der partisippet følger modalverbet *ska*), slik mønsteret tilsier både i engelsk og i den norske modellen (*være nødt til å*).

Siden *supposed to* har både en epistemisk/evidensiell lesning og en deontisk lesning i engelsk (se eksemplet i 8b over), og siden [spu:st] viser akkurat disse lesningene i amerikanorsk, er det fristende å påstå at dette er et klart tilfelle av mønsterlån. Men dette er ikke egentlig så entydig. Vi husker fra delkapittel 6, og spesielt av diskusjonen omkring eksemplene i 8, at engelsk og norsk er helt likt på dette området. Det er for øvrig felles for alle de germanske språkene at modalverb (og delvis andre modaluttrykk) kan ha en epistemisk/evidensiell lesning og en deontisk lesning. Selv om norsk ikke har et element som nøyaktig tilsvarer [spu:st] med hensyn til både betydning og syntaktisk distribusjon (ettersom [spu:st], i motsetning til de ekte modalverbene, opptrer sammen med kopula), har norsk likevel et modalverb *skulle* som framviser nøyaktig den samme kombinasjonen av lesninger, evidensiell og deontisk. Her kan vi altså gjerne argumentere for at språkbrukeren søker å minimere forskjellen mellom språkssystemene (Matras 2009: 151, 237) og dermed ender opp med de samme lesningene for [spu:st] og *skulle*, men det er ikke entydig om dette skyldes tilpasning av [spu:st] til en modell som finnes i norsk, *skulle*, eller om dette er import av mønsteret som hører til *supposed to* i kildespråket.

Diskusjonen omkring distribusjonen til [spous] og [spu:st] gir oss altså ikke helt entydige svar på om dette er mønsterlån, og det gjør heller ikke diskusjonen omkring betydningsnyanser. Vi skal til slutt se på mønsterraspektet *funksjon*. Når vi ser på funksjonen til [spous] og [spu:st] i vårt datamateriale, er det tre bruksområder som peker seg ut.

- 15. a. [spu:st] som markør for deontisk modalitet
- b. [spu:st] som markør for epistemisk/evidensiell modalitet
- c. [spous] som diskursmarkør

Funksjonen som markør for deontisk og epistemisk/evidensiell modalitet

fylles av perfektum partisipp-varianten [spu:st], som diskutert over. Funksjonen til elementet i disse tilfellene er å markere at det eksisterer en intensjon om (inntreden av) et saksforhold, som gjerne tolkes som et påbud eller en sosial forpliktelse (se eksempler i 13 over; se også seksjonene 4 og 6 for diskusjon), eller funksjonen er å uttrykke en antakelse basert på annenhånds informasjon (se eksemplene i 14 og diskusjonen i delkapittel 4 og 6).

Som nevnt er det bare fire av våre belegg som viser bruken av [spous] som diskursmarkør, vist i 10 over og gjentatt her som 16:

- 16) a. Men æ [spous] dæm ha bæd (dårlige) vinjtjra alj åver (overalt).
- b. Men æ [spous] hain va vel ut i kallja, de va vel meir ... arbeitt tå sæ da veit du.
- c. Æ tru kanskje dæm mått betar littegranj, fer når dæm pekka ut nå lannj så mått dæm gå te Mainot å sain opp (sign up) paper. Så æ [spous] dæm mått betar littegranj.
- d. A: Men nårge tru æ fekk elæktrisitin tidlear ennj hen i Amerika.
O: Ja, æ [spous], ja.

Som vi ser, ligner dette på andre typer av diskursmarkører som omtalt i delkapittel 4 over, som *you know*, *I think*, *I mean* og mange andre. Det er klart at [spous] brukes for å gi til kjenne at taleren ikke er helt sikker på sannhetsgehalten i det som påstås, men at han antar at det er riktig. Dette er i tråd med sitatet fra Coates over, at slike markører brukes for å dempe styrken i påstanden. Det er også klart at dette semantisk og funksjonelt samsvarer med den epistemiske lesningen til [spu:st], som lett kan tolkes som passiv-varianten av [spous]; ’det sies’, ’det antas at’ versus ’jeg antar (det)’.

La oss se litt spesielt på eksemplet i 16c. Dette er interessant fordi det viser at taleren bruker *æ spous* nærmest parallelt med *æ tru*. Fuller (2010: 362) påpeker at diskursmarkører som engelske *you know* og tyske *weisst du* opptrer i de samme diskurskontekstene, og gitt at slike markører har såpass lik distribusjon, er det ikke overraskende, ifølge Salmons (1990), at mange tospråklige har variasjon mellom disse. Det samme kunne vi anta for *æ spous* og *æ tru*. Det kan se ut som om taleren bruker disse om hverandre (selv om materialet selvfølgelig er altfor lite til å si noe om relativ frekvens).

Eksemplet i 16d viser også ganske klart at *æ spous* kan brukes som en prototypisk diskursmarkør, der taleren tilkjennegir at han er villig til å akseptere det samtalepartneren sier i ytringen før. Dette nærmer seg klart det

som Boas & Weillbacher (2007: 34–5) mener er en av de aller mest sentrale funksjonene til diskursmarkører, nemlig

To mitigate the speaker's responsibility for the subject matter of an utterance.

Både som diskursmarkør, som markør for epistemisk modalitet, samt som markør for deontisk modalitet tilsvarer funksjonen til [spu:st]/[spous] tilsynelatende nøyaktig det vi finner i engelsk ved bruken av *suppose(d)*. Vi mener derfor at det synes som en rimelig tolkning at ikke bare elementet *suppose(d)*, men også funksjonen til dette elementet er innlånt fra engelsk til amerikanorsk. Det er altså snakk om både substanslån og mønsterlån. En mulig innvending mot dette synet ville være at man kunne tenke seg at [spu:st] og [spous] er lånt inn fra engelsk som to separate leksem som ikke har noen forbindelse med hverandre i språkbrukerens mentale grammatikk, og at begge har tilpasset seg norske modeller uten at det er snakk om direkte mønsterlån. Det kan synes vanskelig å utelukke dette uten at vi har flere belegg å generalisere ut i fra, og særlig så lenge de færreste av våre informanter framviser belegg på både [spu:st] og [spous]. Vi vil likevel minne om sitatene fra Sakel (2007: 14; 26), som sier at den klart vanligste typen av innlån er en kombinasjon av substanslån og mønsterlån (se s. 351), og at "MAT-borrowing without any PAT [...] is very rare [...]; i.e. usually MAT is taken over with at least part of its original PAT."

Til slutt skal vi nevne at akkurat dette elementet *suppose(d)* ser ut til å være lett å låne inn, også i andre kontaktsituasjoner der engelsk er donor-språk. Det er nemlig også lånt inn fra engelsk til Pennsylvania German, ifølge Burrige (2007: 183):

- 17) Ich bin supposed fer kumme.
jeg er ment å komme
'Jeg skal komme.'

Burrige nevner dette elementet som et av de engelsk-inspirerte uttrykkene som brukes regelmessig til å uttrykke framtid i Pennsylvania German.

8 Oppsummering

Kort oppsummert kan vi si at elementet [spu:st]/[spous] er godt integrert i de amerikanske vokabularet, det er ganske utbredt, og fonetisk er det

relativt godt tilpassa det norske systemet. Riktignok gjelder dette i større grad for partisippet enn for presensforma, der den engelske diftongen gjerne er beholdt, og også ved partisippet er det kanskje uventa å finne ei overleng staving framfor en reduksjon av vokalen.¹³ Men dette er heller ikke uten modeller i det norske systemet. Morfologisk kan vi ikke si hvilket system som ligger til grunn, ettersom det her er nok sammenfall mellom det engelske og norske systemet til at dette ikke kan avgjøres. Syntaktisk har det klare modeller både i norsk og engelsk, og særlig konstruksjonen *være nødt til å* peker seg ut som en sannsynlig norsk modell. Vi har diskutert om det her dreier seg utelukkende om substanslån eller om det er snakk om mønsterlån i tillegg, og vi diskuterte tre aspekter ved mønsterlån som kunne være aktuelle: distribusjon, betydningsnyanser og funksjon. Distribusjonen ligner både på kildespråkets og på den i norsk, med unntak av at [spu:st] overveiende opptrer med partikler etter det norske mønsteret. Betydningsnyansene gir heller ikke entydige svar, ettersom det også her finnes overlapp mellom det engelske og norske modalsystemet. Det som helst peker i retning av mønsterlån, er at de tre funksjonene [spu:st]/[spous] har i amerikansk, nøyaktig tilsvarende de tre funksjonene *suppose(d)* har i engelsk; som epistemisk/evidensiell modalitetsmarkør, som deontisk modalitetsmarkør, og som diskursmarkør. Men også her er det mulig å anta at dette ikke avslører et systematisk forhold mellom [spu:st] og [spous], men at de to er lånt inn som uavhengige leksemer. Det er altså vanskelig å avgjøre entydig om vi snakker om mønsterlån eller tilpasning av innlånte element til målspråkets modeller. I tråd med Matras' (2009) hypotese om at språkbrukeren søker konvergens, er dette kanskje uansett ikke så viktig. Det viktige er ikke hvor mønsteret stammer fra, men at det oppnås konvergens.

Suppose(d) er tilsynelatende lett å låne inn til mottakerspråk i en kontaktsituasjon, og dette er som ventet, gitt at selve elementet, ordforma, ser ut til å være lett å låne inn (jf. data fra Pennsylvania German), samt at modale uttrykk som betegner forpliktelse (og nødvendighet) topper listen over modalitetstyper som lånes inn (Matras 2007: 45). Videre er modalitet på toppen av listen over grammatiske kategorier som lånes inn fra ett språk til et annet (og er lettere å låne enn både aspekt og tempus). Diskursmarkører er en annen type funksjonsord som er lett å låne inn, og vi finner *suppose(d)* også i denne funksjonen.

Noter

1. "The heart of our definition of borrowing is then the attempted reproduction in one language of patterns previously found in another." (Haugen 1950: 212).
2. Som hederlige unntak viser Matras og Sakel til noen av sine egne tidligere arbeider, f.eks. Matras (2002).
3. Her bruker vi ei svært forenkla lydskrift, der lj, tj osv. markerer palatale konsonanter, ɾ blir brukt for «tjukk l», mens R representerer "amerikansk r". I den fonetiske transkripsjonen brukes [oU] for å markere den diftongerte realisasjonen av det amerikanske vokalfonemet /o/.
4. Amerikatrøndsk er altså inkludert i amerikanorsk.
5. Det er heller vanskelig å angi nøyaktig antall kontaktsituasjoner i denne språksamlingen siden samlingen inneholder "languages with a single contemporary contact language as well as those spoken in either a multilingual setting or a linguistic area" (Matras og Sakel 2007: 10). Det kommer dermed an på hvordan man regner.
6. Dynamisk modalitet som betegner "evne" tolererer også en ikke- intensjonal agent, for eksempel *Denne nøkkelen kunne åpne alle dører*.
7. "The hierarchy proceeds from the most intensive external force, to the most participant-internal dimension. It is identical to the hierarchy identified by Elšik and Matras (2006) for the borrowing of modality markers in Romani dialects: necessity>ability>(inability)>volition. The more abstract theme in this hierarchy might be described as the degree of "speaker control", low speaker control correlating with high borrowability."
8. At dette gjelder også for norsk, bekreftes av Lea (2009), som omhandler lånord i norsk talespråk. Hun finner at de mest frekvente lånordene i et valgt korpus er adjektiver og interjeksjoner, altså kategorier hvor talerens holdninger kommer til uttrykk. Av de ti mest frekvente lånordene er det først på 7. plass at det kommer et substantiv, og det er det eneste på topp ti-lista.
9. En evidensiell lesning skal vi her bare betrakte som et særtilfelle av epistemisk lesning. *Epistemisk* betegner vanligvis en ren sannhetsvurdering, mens evidensiell betegner hvilken kilde taleren har for sin kunnskap: her, annenhånds kunnskap, dvs. at noen andre har påstått det, se Eide (2005).
10. Her er det klart anledning til å diskutere hva som er høna og hva som er egget, og hva som følger av hva.
11. Dette er sant for engelske standardvarieteter, men ikke helt korrekt for enkelte andre varieteter, for eksempel skotsk engelsk, dialekter i de amerikanske sørstatene, samt varianter av såkalt "Black American Vernacular".
12. Når vi skriver "omlag halvparten", tar vi samtidig høyde for at andre lesere kunne ha funnet den andre lesningen like naturlig i enkelte av eksemplene, selv om forfatterne for hvert eneste eksempel diskuterte seg fram til den mest naturlige lesningen gitt den bestemte konteksten setningen forekom i. Igjen, modale uttrykk er notorisk vage, og dette kan i en del tilfeller utnyttes mer eller mindre bevisst av taleren til å underbestemme utsagnet.
13. Men det er ikke uvanlig at lånord i amerikanorsk blir realisert med «overlang» stavelse, som f.eks. [læ:st] 'last', [vö:rst] 'worse' og [Ræ:ntsjeRan] 'rancher'

Bibliografi

- Boas, Hans C. og Hunter Weilbacher 2007: How Universal Is the Pragmatic Detachability Scale? Evidence from Texas German Discourse Markers. Frederick Hoyt, Nikki Seifert, Alexandra Teodorescu, Jessica White (vol. red.) & Stephen Wechsler (seriered.): *Texas Linguistics Society 9: Morphosyntax of Underrepresented Languages*. CSLI Publications.
- Burridge, Kate 2007: Language contact in Pennsylvania German. I Alexandra Y. Aikhenvald & R. M. W. Dixon (red.) *Grammars in Contact. A Cross-Linguistic Typology*. Oxford: Oxford University Press.
- Clyne Michael 2003: *Dynamics of Language Contact*. Cambridge: Cambridge University Press
- Coates, Jennifer 2003: The role of epistemic modality in women’s talk. I Roberta Facchinetti, Manfred G. Krug & Frank Robert Palmer (red.): *Modality in contemporary English*. Berlin: Mouton De Gruyter.
- Eide, Kristin Melum 2005: *Norwegian modals*. Studies in generative grammar 74. Berlin: Mouton De Gruyter.
- Elšík, Viktor og Yaron Matras 2006: *Markedness and Language Change: the Romani Sample*. Berlin: Mouton De Gruyter.
- Flaten, Nils 1900–04: Notes on the American-Norwegian with Vocabulary. *Dialect Notes 2*.
- Flom, George T. 1900–04: English Elements in Norse Dialects of Utica, Wisconsin. *Dialect Notes 2*.
- Flom, George T. 1903: The Gender of Norse Loan-Nouns in Norse Dialects in America. *The Journal of Germanic Philology*, 1–31
- Flom, George T. 1912: Det norske sprogs bruk og utvikling i Amerika. *Nordmands-Forbundet*, Kristiania, 233–250
- Flom, George T. 1926: English Loanwords in American Norwegian. As spoken in the Koshkonong settlement, Wisconsin. *American Speech 1*, 541–558
- Flom, George T. 1929: On the Phonology of English Loanwords in the Norwegian Dialects of Koshkonong in Wisconsin. Lund: *Arkiv for Nordisk Filologi – Tilläggsband til bd. XL*, 178–189.
- Flom, George T. 1931: Um det norske målet i Amerika. *Norsk aarbok*.
- Fuller, Janet M. 2001: The Principle of Pragmatic Detachability in Borrowing: English-origin Discourse Markers in Pennsylvania German. *Linguistics 39*, 351–369.

- Faarlund, Jan Terje 2003: Reanalyse og grammatikalisering i norske infinitivskonstruksjoner. I Faarlund (red.): *Språk i endring: Indre norsk språkhistorie*. Oslo: Novus
- Halmari, Helena 1993: Structural relations and Finnish-English code switching. *Linguistics* 31, 1043–1068
- Halmari, Helena 1997: *Government and codeswitching: Explaining American Finnish*. Studies in Bilingualism Series, Vol. 12, Amsterdam: John Benjamins.
- Haugen, Einar 1950: The Analysis of Linguistic Borrowing. *Language* 26, 210–231
- Haugen, Einar 1953: *The Norwegian Language in America*. Philadelphia
- Haugen, Einar 1956: *Bilingualism in the Americas. A bibliography and research guide*. American Dialect Society, University Alabama Press.
- Hjelde, Arnstein 1992: *Trøndsk talemål i Amerika*. Trondheim: Tapir
- Hjelde, Arnstein 1996a: The gender of English nouns used in American Norwegian. Ureland og Clarkson (red.): *Language Contact across the North Atlantic*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 297–312.
- Hjelde, Arnstein 1996b: "Some phonological changes in a Norwegian dialect in America" i Ureland og Clarkson (red.): *Language Contact across the North Atlantic*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 283–295.
- Johannessen, Janne Bondi & Signe Laake 2011: Den amerikansk-norske dialekten i Midtvesten. Edlund, Lars-Erik, Lennart Elmevik og Maj Reinhammar (red.): *Studier i dialektologi och sociolingvistik*. Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 116, 177–186. Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur.
- Johannessen, Janne Bondi & Signe Laake 2012: Østnorsk som norsk fellesdialekt i Midtvesten. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*.
- Johansen, Kjell 1970: Some Observations on Norwegian in Bosque County, Texas. Gilbert, Glenn G. (red.): *Texas Studies on Bilingualism*. Berlin.
- Labov, William 1966: *The Social Stratification of English in New York City*. Washington, D.C.: Center for Applied Linguistics.
- Matras, Yaron 1998: Utterance Modifiers and Universals of Grammatical Borrowing. *Linguistics* 36, 281–331.
- Lea, Ann Helen 2009: Lånord i norsk talespråk. Materoppgave, Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo.
- Matras, Yaron 2002: *Romani: A Linguistic Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Matras, Yaron 2007: The borrowability of structural categories. Matras, Y. og J. Sakel (red.): *Grammatical borrowing in cross-linguistic perspective* (Empirical Approaches to Language Typology 38), Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 31–74.
- Matras, Yaron 2009: *Language Contact*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Matras, Yaron & Jeanette Sakel 2007: Introduction. I Matras, Yaron & Jeanette Sakel (red.) *Grammatical borrowing in cross-linguistic perspective* (Empirical Approaches to Language Typology 38), Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 1–14.
- Milroy, Lesley 1987: *Observing & Analyzing Natural Languages. A Critical Account of Sociolinguistic Method*. Language in Society 12. Oxford: Blackwell.
- Myers-Scotton, Carol 1990: Code-switching and borrowing: Interpersonal and macrolevel meaning. I Jacobson, Rodolfo: *Codeswitching as a worldwide phenomenon*. New York: Peter Lang.
- Palmer, Frank R. 1986: *Mood and Modality*. Cambridge: Cambridge University press.
- Palmer, Frank R. 2001: *Mood and Modality*. Second edition. Cambridge: Cambridge University press.
- Poplack, Shana & D. Sankoff 1984: Borrowing: the synchrony of integration. *Linguistics* 22, 99–135.
- Poplack, Shana, D. Sankoff & C. Miller 1988: The social correlates and linguistic processes of lexical borrowing and assimilation. *Linguistics* 26, 47–104.
- Poplack, Shana, S. Wheeler & A. Westwood 1989: Distinguishing language contact phenomena: evidence from Finnish-English bilingualism. I Hyltenstam, K og L. K. Obler (red): *Bilingualism across the Lifespan. Aspects of Acquisition, Maturity and Loss*. Cambridge, 133–154.
- Sakel, Jeanette 2007: Types of loan: Matter and pattern. I Matras, Y. og J. Sakel (red.) *Grammatical borrowing in cross-linguistic perspective* (Empirical Approaches to Language Typology 38), Berlin, New York: Mouton de Gruyter. 15–29.
- Salmons, Joseph 1990: Bilingual Discourse Marking: Code Switching, Borrowing, and Convergence in Some German-American Dialects. *Linguistics* 28: 453–480.
- Sunde, Anne Mette. Kommer: Bortfall av obligatoriske refleksiver i norsk. Masteravhandling, Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, NTNU.

- Trudgill, Peter 1972: *Sex and Covert Prestige: Linguistic Change in the Urban British English of Norwich. Language in Society* 1, 179–195
- Östman, Jan-Ola 1981: *You Know: A Discourse Functional Approach*. Amsterdam: Benjamins.

Summary

In a corpus of authentic data from American Norwegian (AmNorw) language we find a word 'spost', a seemingly non-Norwegian element. This word seems to be widespread in use, although the informants themselves are reluctant to admit that they use it. Evidently the modal construction 'be supposed to'/'I suppose' is recruited from American English into AmNorw. In this paper we investigate how these constructions are used in AmNorw, and how they are adapted and modified in the language. We also look at the readings of these constructions and potential models in Norwegian. This investigation contributes to the literature on modal expressions in a language contact setting. According to Matras and Sakel (2007) borrowing of verb-related categories such as modality is rarely discussed in the literature, although the phenomenon itself is very frequent as modality can be characterized as high in "borrowability" (Matras' term). We also discuss if certain variants of 'spost' should be described as discourse markers in AmNorw, and if only the element itself is borrowed, or if even the pattern of the element (distribution, meaning and function) is replicated in AmNorw.

Kristin Melum Eide

Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, NTNU
Dragvoll, 7491 Trondheim
kristin.eide@ntnu.no

Arnstein Hjelde

Høgskolen i Østfold, avd. LU
1757 Halden
arnstein.hjelde@hiof.no

Forfatterne vil takke de anonyme fagfellene og gjesteredaktørene for kommentarer og råd. En spesiell takk til Janne Bondi Johannessen for muligheten til å delta på workshops og feltarbeid i regi av NorAmDiaSym.